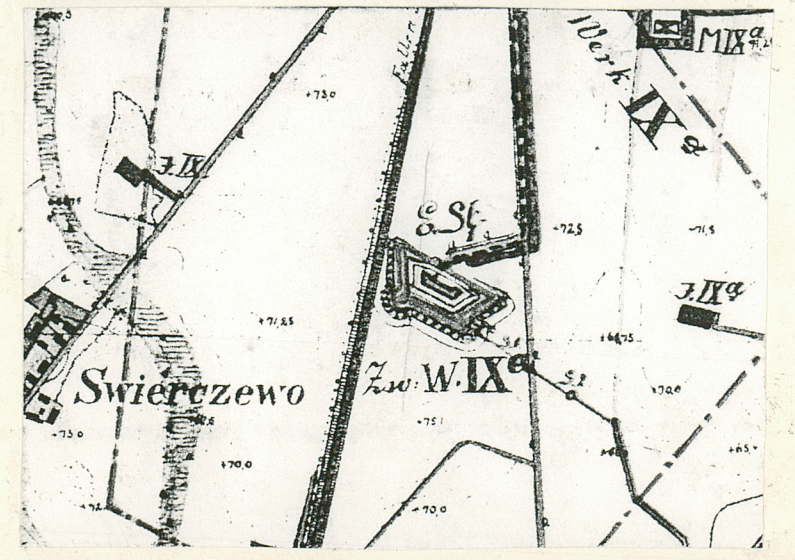
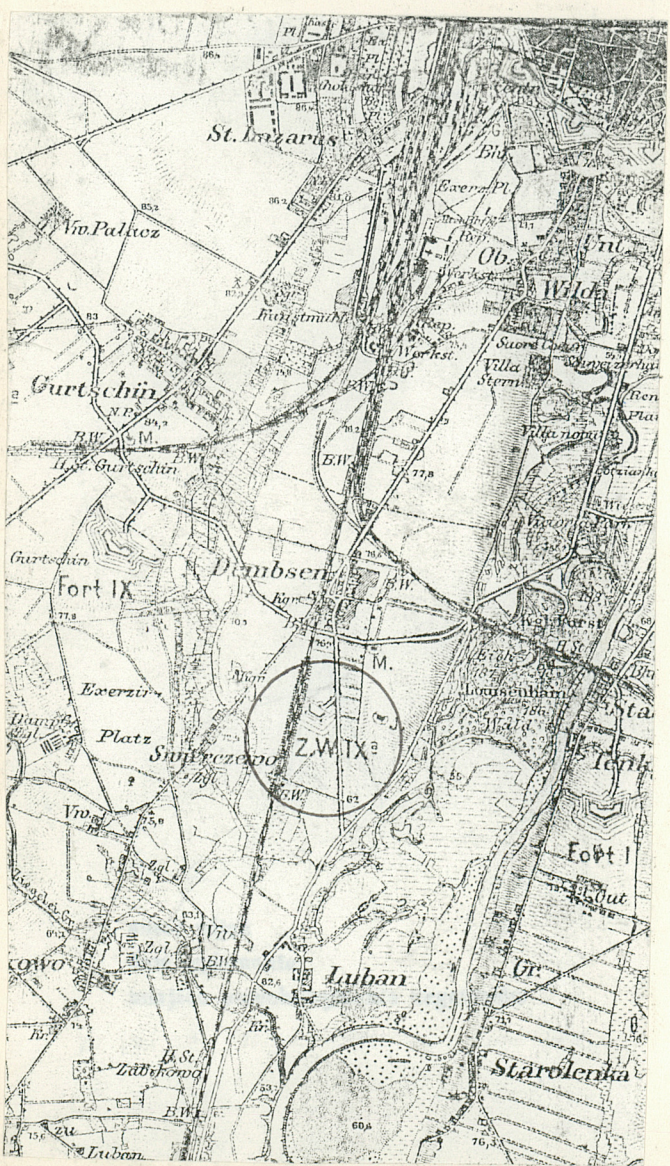

OSRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW W WARSZAWIE
Karta Ewidencyjna Zabytków
Architektury i Budownictwa

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Nr	19606
																								WIĘKOPOLSKIE			

1. Obiekt WITALE BEN FORT IXa, UL. 28 CZERWCA 1956 2334/18	2. Czas powstania 1877-1881	3. Miejscowość POZNAN
---	--------------------------------	--------------------------

. Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzuty

4. Adres ul. 28 Czerwca 1956 Poznań-Dębiec
nr hipoteczny
5. Przynależność administracyjna
województwo <u>poznańskie</u>
gmina <u>Poznań</u>
6. Poprzednie nazwy miejscowości
<u>Posen</u>
7. Przynależność administracyjna przed 1. VI. 1975 roku
województwo <u>poznańskie</u>
powiat <u>Poznań</u>
8. Właściciel i jego adres
<u>Skarb Państwa</u>
9. Użytkownik i jego adres
<u>Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej ul. Samotna 2</u>
10. Rejestr zabytków
Nr <u>A-245</u> data <u>25.05.1983</u>

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu,

Fort IXa był jednym z elementów zewnętrznego pierścienia Twierdzy Poznań. W skład pierścienia wchodziło dziewięć fortów głównych, dziewięć fortów pośrednich, oraz bateria Bogdanka. Każdy z fortów stanowił samodzielny ośrodek oporu oraz podstawę do działań operacyjnych. Fort IXa jest jednym z fortów pomocniczych pośrednich-artyleryjskich. Obiekt zbudowany został w latach 1877-1881 w pierwszym etapie budowy pierścienia fortów Twierdzy Poznań. Prace budowlane prowadziła niemiecka firma, w realizacji brali udział jeńcy francuscy. Koszt budowy wyniósł około 1 mln marek. Otrzymał on nazwę Witzleben. W początku XX w. w związku ze zmianą założeń strategicznych fort modernizowano, a w rejonie operacyjnym prowadzono rozbudowę. Fort zdobyty został przez powstańców wielkopolskich. W okresie międzywojennym stacjonowało tam Wojsko Polskie. W okresie II wojny obiekt służył jako magazyn wojsk niemieckich. Po wojnie użytkowany był przez LWP, później przez MPGM. Część pomieszczeń wynajmowano różnym użytkownikom /np. Klub Młodzieżowy, Klub Płetwonurków/.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, dach, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja - obiekt usytuowany jest w części pd. Poznania, w dzielnicy Dębiec, po stronie zach. ul. 28 Czerwca 1956 r. W bezpośrednim sąsiedztwie po stronie zach. przebiega linia kolejowa Poznań-Wrocław. Po stronie pn. w odl. około 500 m znajduje się stacja Poznań-Dębiec. Obiekt otoczony jest po stronie wsch., pd., pn., parkiem w dalszej odległości znajdują się domy mieszkalne. Wjazd z drogi rokadowej /ul. Czechosłowacka/ prowadzi z kier. centrum miasta. Teren otaczający ma ukształtowanie płaskie.

Materiał, konstrukcja - ściany oraz mury oporowe z cegły ceramicznej układanej w wążku główkowym /grubość do 0,8 m/. Sklepienia ceglane - grubość do 1 m, przykryte warstwą piasku, następnie warstwą tłuczniobetonu - grubość do 1 m. Całość przykrywa warstwa ziemi. Sklepienia ceglane, kolebkowe w poternie głównej i schronach. Sklepienia kolebkowe poprzeczne na podciągach półkolistych w poternach bocznych. Mury oporowe skarp i przeciwskarp wzmocniono sklepieniami łukami odciążającymi - łuki opróżnione. Otwór bramowy główny całkowicie przebudowany. Otwory bramowe schronów - zamknięte łukami pełnymi. Otwory okienne w większości zamknięte łukami pełnymi, część otworów - zamknięte łukami odcinkowymi. Fort otacza krata forteczna z kutech prętów stalowych. Elewacje koszar czoła przykrywa mur oporowy ukończony z bloków kamiennych.

Rzut - w ogólnym zarysie trapezowy. W przeszłości kształt fosy był regularny i symetryczny względem osi pn.-pd. W skutek rozbudowy linii kolejowej Poznań-Wrocław rozebrano część zach. fosy z murami oporowymi. W części pn. fortu w obrębie wjazdu znajduje się majdan i kaponiera wjazdowa. Elewacja koszar na rzucie liniowym, przechodzi w częściach bocznych w obniżający się Mur oporowy skarpy z łukami odciążającymi. W tej części fortu przeciwskarpa ma niewielką wysokość i jest ona usypana z ziemi. W części wsch. i zach. fosy znajdują się wysokie mury oporowe skarp i przeciwskarp. W narożu pd.-wsch. obrys fosy jest półkolisty, znajduje się tu mocno wysunięta kaponiera barkowa. Rzut wewnątrz fortu składa się z szerokich koszar szyji z układem pomieszczeń jednotraktowym, amfiladowym i przylegającą poterną boczną. W osi od wjazdu przebiega poterna główna prowadząca do niewielkich koszar czoła. Z dwóch potern bocznych prowadzą wyjścia na dwa majdany barkowe. Tam znajdują się wejścia do schronów oraz wejście do długiej poterny prowadzącej do kaponier barkowej.

Bryła - w przeszłości ogólny zarys trapezowej fosy, wyokrąglonej w narożach. Obecnie część zach. fosy niezachowana. Po stronie pd. i wsch. mury oporowe skarpy i przeciwskarpy. Po stronie pn. elewacja koszar i z dwóch stron obniżające się mury oporowe skarp, po przeciwnej stronie niska przeciwskarpa ziemna. Koszary jednokondygnacyjne. Bryła kaponier wjazdowej z wyokrągloną ścianą frontową, jednokondygnacyjna.

<p>14. Kubatura</p> <p>2300 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>850 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>fort artyleryjski</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>w części magazyn, w większości nie-użytkowany</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>W czasie wojny rozebrano zach. część fosi z murami oporowymi /budowa linii kolejowej/. Współcześnie prowadzono prace adaptacyjne w wnętrzach dobudowując ściany działowe. Na terenie majdanu wjazdowego zbudowano garaże.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Stan ścian, sklepień, murów oporowych dobry. Fosa zalana wodą. Częściowo zniszczone schrony i wejścia do potern. Zlikwidowano część zach. fosi i kaponierę barkową.</p>	
<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p>			

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Plan der Stadt Umgebung von Posen 1860-1862
Plan - Poznań i okolice, koniec XIX w. - bibl. UAM
Dział Kartografii

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Materiały ze zbiorów Muzeum Wyzwolenia Miasta Poznania
na Cytadeli.

Deutsches Zentralarchiv in Merseburg Kartenabteilung
D.Z.A. III - 4904.

Szkic przekroju. Kothe I. Die Kunstdenkmäler
Des Stadtkreiss Posen, Berlin 1896

22. Bibliografia

Poznańskie Fortyfikacje. Bogusław Polak
Wydawnictwo Poznańskie 1988 r.

Fort VII - Dokumentacja Hist-Archit. P. Wojciechowski.
Zakład Arch. P.P. Poznań 1977 r.

Architektura i Budownictwo m. Poznania w latach
1780-1880. Zofia Ostrowska-Kębiłowska, I. Stankiewicz.
Ze studiów nad fortyfikacjami pruskimi na ziemiach
polskich "Studia i materiały do historii wojskowości"
r. 1966

Studium Ochrony Konserwatorskiej XIX w. Systemu
Fortyfikacji m. Poznania P. Wojciechowski i zespół
1992 r.

24. Uwagi różne

25. Wypełnił mgr A. Pryszczewski
mgr W. Sobkowski

imię i nazwisko

data 1993-05-07

26. Sprawdził

imię i nazwisko

data

27. Załączniki

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
POZNAN	FORT IXa	OPIS

Bryła wewnętrznej części frontu składa się z wałów ziemnych przykrywających koszary, schrony, oraz wału przy fosie. Z dwóch stron symetryczny układ majdanów - obniżenia terenu, w którym znajdują się wyjścia z koszar oraz wejścia do schronów i kaponier barkowych obecnie zachowana po stronie pd.-wsch.

Elewacje - ceglane. Koszary czoła z elewacją jednokondygnacyjną, w osi otwór bramowy współcześnie zmieniony, po stronie zachodniej kaponiera wjazdowa z niewielkimi otworami strzelniczymi, zamkniętymi odcinkowo, współcześnie zamurowanymi. W części głównej otwór bramowy wraz z otoczeniem wysunięty poza lico muru w formie ryzalitu, powyżej gzyms arkadowy, ryzalit zwieńczony fragmentami krenelaża. Elewacji otwory okienne w większości zdwojone zamknięte półkoliście. W części zachowały się zamknięcia otworów okiennych z blach na pasach. W części dolnej elewacji widoczna podmurówka z ciosanych głazów kamiennych /wątek cyklopowy/. Powyżej gzyms cokołowy. Elewacje wzmocniono czterema poziomymi pasami wykonanymi z cegieł klinkierowych. Elewację zamyka gzyms arkadowy, powyżej gzymsu pas płyt granitowych oraz w sąsiedztwie wjazdu ceglany mur oporowy ukośny. Nad kaponierą wjazdową mur oporowy z bloków kamiennych. W częściach bocznych elewacja koszar przechodzi w mury oporowe skarpy o wysokości zmniejszającej się. W murach tych widoczne są płyciny półkoliste fragmenty łuków opróżnionych. Takie same płyciny występują w murze oporowym przeciwskarpy pozostałej części fosy. Mury oporowe skarpy po stronie pd. i wsch. z otworami strzelniczymi zamkniętymi odcinkowo. Elewacje schronów i otoczenia wejścia do potern - ceglane, zamknięte gzymsem ceglanym, powyżej mur oporowy z bloków kamiennych.

Wnętrza - w większości zachowany został dawny układ kazamat. Koszary szyji w układzie jednotraktowym, połączone amfiladowo, z przylegającą poterną zakończoną wyjściami na majdan. Poterna główna prowadzi w dalszej części do niewielkich koszar czoła z poterną poprzeczną z majdanami. W majdanach znajdują się schrony oraz wejście do długiej poterny prowadzącej do kaponiery barkowej.

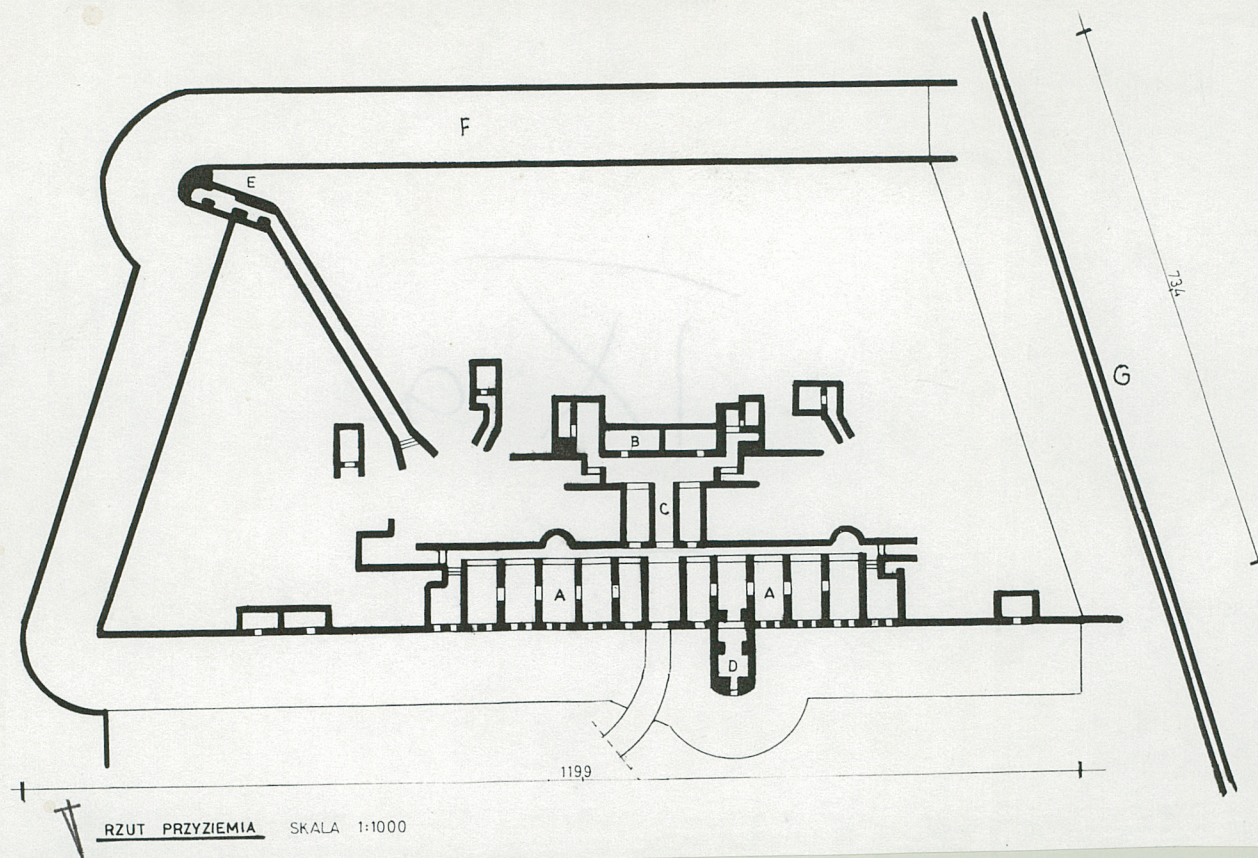
Instalacje - elektryczna, nieczynna instalacja odwadniająca fosę.

Wkładkę założył: mgr A. Pruszczyński
(imię, nazwisko, data)

1993-05-07

Miejsce przechowywania negatywów:

PSOZ-OrPi neg K91

A-koszary szyji
 B-koszary czoła
 C-poterna główna
 D-kaponiera wjazdowa
 E-kaponiera barkowa
 F-fosa
 G-linia kolejowa

1. Miejscowość

POZNAN

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

FORT IXa

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

OPIS

3

5

4

6

Wkładkę założył:

Miejsce przechowywania negatywów

8

10

9

11

1. Miejscowość

POZNAN

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

PORT IXa

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

OPIS

12

13

15

14

16

Wkładkę założył:

Miejsce przechowywania negatywów

18

19

17

20

1. Miejscowość

POZNAN

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

FORT IXa

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

OPIS

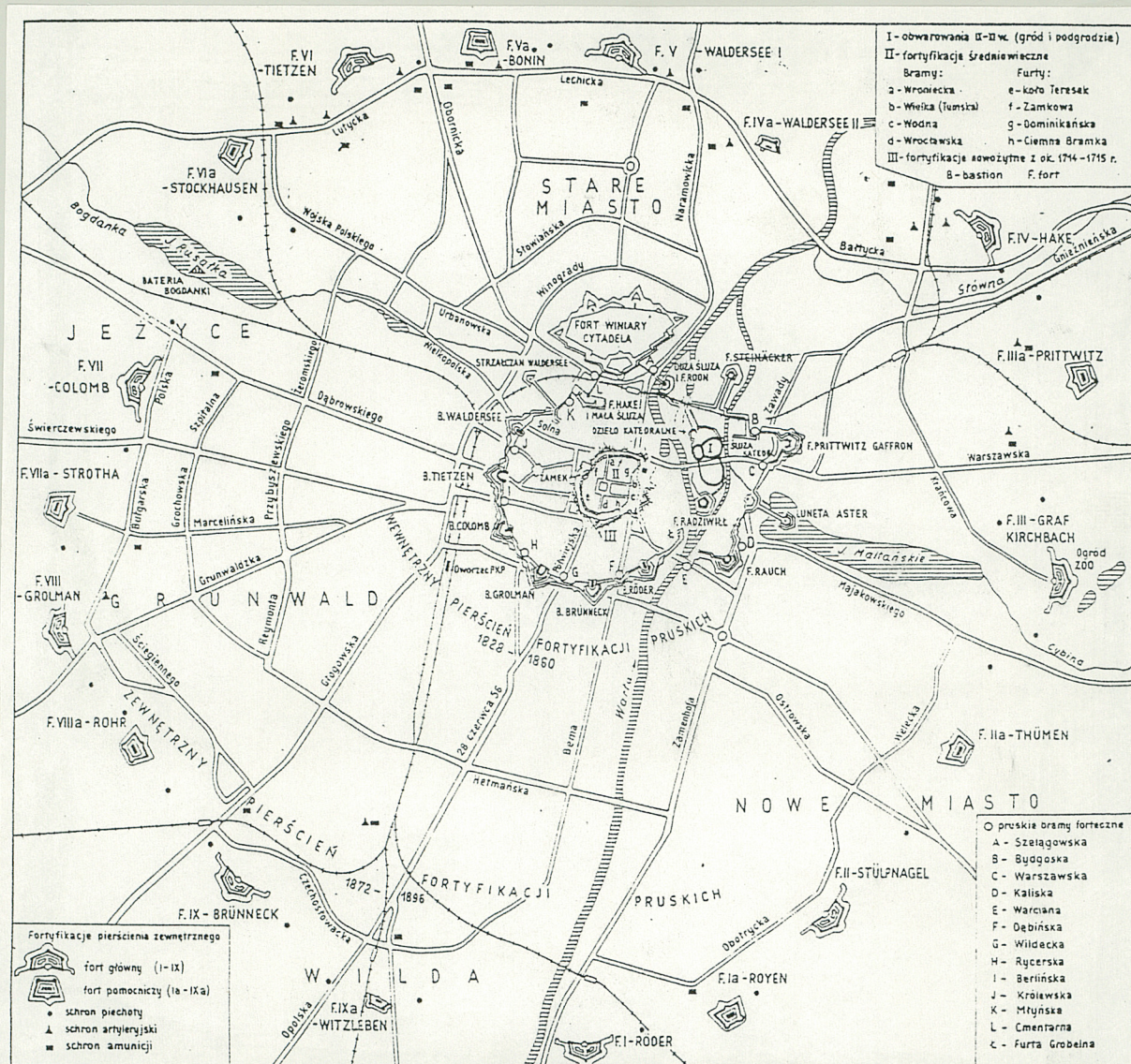

21

22

1. Elew. front. - fragment
2. Frag. kaponiery wjazdowej
3. Widok z wałów na kaponierę i majdan wjazdowy
4. Elew. front. koszar szyji, część wsch.
5. Elew. koszar szyji, otwór bramowy, kaponiera
6. Elew. koszar szyji, część zach.
7. Fosa - część pd.
8. Mur oporowy skarpy
9. Fosa przy kaponierze barkowej
10. Frag. muru oporowego skarpy str. zach. elew. frontowej
11. Frag. kaponiery wjazdowej
12. Kaponiera wjazdowa
13. Fosa, widoczne frag. łuków opróżnionych
14. Schron
15. Frag. muru oporowego skarpy
16. Frag. muru oporowego skarpy i frag. elew. front.
17. Wały
18. Fosa, w głębi kaponiera barkowa
19. Wejście do poterny prowadzącej do kaponiery barkowej
20. Widok z wałów na kaponierę barkową
21. Mur oporowy skarpy z łukami opróżnionymi
22. Wjazd do poterny z majdanu barkowego

XV. Fortyfikacje poznańskie na tle współczesnego planu miasta